

Het Activisme aan het front

HOOFDSTUK I.

INLEIDING

Het Vlaamsche maximalism op 't front was, voor de *leidende minderheid*, een *weerklink van de activistische werking* in het bezet België en Nederland en in de krijgsgevangenkampen. Voor de anderen, 't is te zeggen voor de massa, voor de overgrootste meerderheid der aanklevers, was de beweging niet het gevolg van taalgrieven. *De lange duur van den vreeselijksten aller oorlogen, de verwijdering van al wat duurbaar was en vooral de zwarte ellende van het loopgravenleven, zoo verbijsterend in zijn akelige eentonigheid: dat alles schiep ten slotte een gevoel van matheid en misnoegdheid, dat onfeilbaar moest bijdragen tot het welslagen van elke min of meer revolutionnaire beweging, gelijk om welke gedachte of om welke grief het daarbij ook te doen was.* Na de twee eerste oorlogsjaren hebben al de legers in dien opzichte kritieke oogenblikken beleefd. De Russen hadden de bolschewistische omwenteling, de Franschen de erge voorvallen bij den « Chemin des Dames », de Italianen Caporetto, en het Duitsche leger zelf, niettegenstaande zijn ijzeren tucht, ontsnapte er niet aan.

HET IS NOODIG, NADRUK TE LEGGEN OP DEZE ZAAK, OM MET DEN WORTEL UIT TE RUKKEN DE GEVAARLIJKE EN MET INZICHT VERSPREIDE LEGENDE DAT DE MAXIMALISTISCHE VLAAMSCHE BEWEGING OP 'T FRONT ENKEL EEN GEVOLG ZOU ZIJN VAN *het martelaarschap van den Vlaamschen soldaat, enkel « omdat hij Vlaming was ».*

Bij de Duitsche overweldiging had het gansche Belgische volk in een zelfde beweging zich opgericht, ter verdediging zijner vrijheid, zijner rechten en zijner eer. Men kende slechts één enkel vaandel meer,

één enkel doel. De vrijwillige dienstnemingen waren uiterst talrijk, vooral bij de intellectueelen, waarvan de meesten niet dienstplichtig waren. Dat men zich herinnere, hoe zelfs Borms, die later zulke treurige rol spelen zou, zijne aanhangers aanzette dienst te nemen tegen den overweldiger.

Overwinningen der Verbondenen hadden dien idealen toestand wel kunnen bestendigen. Maar helaas, de oorlogskansen schenen, in de oogen van velen, den Duitschers gunstig, en welhaast zag men bij het burgerlijke element afvalligen en verraders; enkele bijzondere belangen — een oogenblik voor het algemeen Belgisch belang vergeten — kregen weer de overhand, vooral *die* belangen welke best met de Deutsche belangen overeenstemden. Zoo zien we vanaf Oktober 1914 te Gent de vereeniging « Vrij Vlaanderen » stichten, die reeds vóór Kerstdag van ditzelfde jaar besloot, *dat de Staat België verdwijnen moest en dat Vlaanderen bij Duitschland aangehecht moest worden* (zie 1^e deel).

Het spreekt van zelf dat op dat oogenblik niets van dien aard vanwege het Belgische leger te vreezen was. In den ononderbroken strijd, met welke heldhaftigheid sinds Oogst 1914 volgehouden, was alle meenings-, ras- en standverschil verdwenen; men was *soldaat* vóór alles!

Maar in de eentonigheid van het loopgravenleven, meer nog in het Belgische dan in de andere legers, moest onvermijdelijk, vooral bij den intellectueel, de burgerlijke natuur weer te voorschijn komen onder het uniform.

In kantonnementen en rustplaatsen ontmoette men de vroegere vrienden, men voelde zich niet meer alleen, de behoefte ontstond elkander terug te zien en de vrije uren aan studie en redetwist te besteden.

Onder die intellectueelen waren er vele studenten en jonge oud-studenten der hoogeschole van Gent en Leuven. Men moet met hen geleefd hebben om te beseffen welke prachtige geest van goedheid, eerlijkheid en idealisme hen bezielde (soms onder eene ietwat ruwe schors), en om *al het tragische te vatten in de gebeurtenissen die later voorvielen. Zonder twijfel is hunne ziel vergiftigd geworden door lieden die tot hun midden niet behoorden, of niet meer behoorden.*

Zoo was de toestand in 't begin van 1916. In dien tijd stonden de intellectueelen op 't front, dank zij dagbladen en briefwisseling, tamenlijk regelmatig in betrekking met Holland en de krijgsgevangenkampen in Duitschland, en konden zich min of meer vergewissen van wat in 't bezette gebied omging.

Daar in België het activisme in vollen bloei was en men door terug-

slag zich zeer met de Vlaamsche zaak onledig hield in Holland en in de kampen van Duitschland, de eenen in een geest van volstrekt loyalisme, anderen volgens de activistische opvatting, werd het gewone onderwerp van studie en bespreking onder intellectueelen: de Vlaamsche kwestie. En daar, gedreven door een prijzenswaardig doel van geestelijke uitspanning en algemeene ontwikkeling, die intellectueelen studiekringen hadden gesticht, in den beginne aangemoedigd zelfs door de krijgsoverheid, en waartoe ook de min ontwikkelde soldaten werden uitgenoodigd, bestond er weldra op 't front een zeer doelmatige instelling voor Vlaamsche propaganda.

Indien op dat oogenblik, de regeering van Havre, met aandacht en zonder vooringenomenheid den toestand had onderzocht, indien ze dan met wijsheid en politiek beleid had gehandeld, hadde meer dan waarschijnlijk nooit een *revolutionnair-Vlaamschgezinde beweging* aan het front gegroeid, en de kliek der geheime opstokers ware van een kale reis tehuis gekomen.

Ik dring nog eens daar op aan, om den kop in te drukken aan de sluwe legende, dat de maximalistische beweging haren oorsprong zou gevonden hebben in de vervolgingen waaraan Vlaamsche soldaten, « om hun Vlaamsch zijn », bloot stonden.

HOOFDSTUK II.

TWEEDE HELFT VAN 1916

HET BEGIN DER ACTIVISTISCHE PROPAGANDA BIJ HET LEGER

Van dan af groeit de Vlaamsche beweging aan het front evenwijdig met het activism in 't bezette gebied en wordt bij den *uitwendigen invloed* en *inwendigen drang* tot een niet te stremmen stroom, *die echter nog gemakkelijk in te dijken was.*

Zekere Vlaamschgezinde politiciers en schrijvers in Holland en niet-bezet België, in Frankrijk en in Engeland, hadden al het nut gezien dat er voor hen uit eene Vlaamschgezinde propaganda in het leger (waar het Vlaamsche element erg overwoog) te trekken viel. *Zij rekenden er op zich van het leger te bedienen, eenerzijds om druk uit te oefenen op de besluiten der regeering en op de openbare meening ten bate hunner eischen, en anderzijds, om hun persoonlijken invloed in den schoot der Vlaamsche beweging staande te houden,* invloed dien ze bedreigd achtten door den bijval (vooral bij de jongeren) van enkele activistische menners in het bezet gebied, in Holland en ook aan 't front. (Wat het front betreft, hier weze vooral

kort geweest op den uiterst noodlottigen invloed die op sluiksche wijze de legerdokter kolonel *Daels*, professor aan de Gentsche Hoogeschool, uitoefende.)

Al hunne pogingen geschieden in dien zin. Drie Vlaamsche bladen stonden ten hunnen dienste : *De Stem uit België* (volksvertegenwoordiger Van de Perre, E. H. Prims, in Engeland; *De Belgische Standaard* (Mej. Belpaire, de Gebroeders Peeters, Capucijnen) in De Panne en *Vrij België* (volksvertegenwoordiger Fr. Van Cauwelaert, Julius Hoste J^r) in Holland.

Het dagblad *Ons Vaderland*, uitgegeven te Kales door den Heer Baekelandt, dat eigenlijk het orgaan werd der « *Frontpartij* », waarvan we weldra hooren zullen, moet afzonderlijk gesteld worden.

De bladen echter waren niet hunne eenige werkmiddelen en vooral niet hunne *gevaarlijkste*. Wie over de geestesgesteldheid van die menschen zou willen oordeelen, naar de lezing der drie hooger vermelde bladen, zou zeer onvolledig inglicht zijn. Er waren ook *redevoeringen, brieven en vooral gesprekken*.

Nemen we hun volstrekt loyalisme aan. Nochtans had de gezonde rede en de vaderlandsliefde hun moeten doen begrijpen dat de *politiek*, hoe heilzaam ze ook mag zijn in het burgerleven, niets te stellen heeft in het leger, en dan nog wel in vollen strijd. Te meer daar er reeds in het leger zelf genoeg personen waren belust naar Vlaamschen strijd tot het uiterste, en onbewust van den ernst van het oogenblik. Neen, waarachtig, men kon die menners, die ophitsers van buitenuit best missen.

Inderdaad, die eersten (waaronder vele aalmoezeniers en priestersbrankardiers), die in zedelijk opzicht en door hunne toewijding soms hoog aan te schrijven stonden, waren vooral gevaarlijk uit reden van *hun vooroordeelen in zake Vlaamsche kwestie* en om *het radicalism en de geslepen valschheid hunner middelen*.

Maar dit gevaar moest nog onvermijdelijk verergeren. Indien die heethoofden zich in gewone tijden en middens bevonden hadden, waren hunne pogingen misschien van zelf geluwd. Maar *in het leger* moesten die drijfverijen noodzakelijk *inbreuk* maken op de TUCHT, en aldus als *tegenstand* en *opstand* beschouwd worden.

Inderdaad, een beroepsofficier wil en kan niets verstaan aan politiek. Hij voelt er niets voor, en al het politiek gedoe lijkt hem min of meer een « vuile en gevaarlijke boel ». Zijn gansche opleiding is doordrongen van den stijven geest van *gehoorzaamheid, tucht en eensgezindheid*. Bij lange reden, en casuistische, ingewikkelde bewijsvoeeringen trampelt hij ongeduldig. De gemoedsuitingen zijn op een minimum beperkt. Men mag niet willen dat een beroepsofficier

anders zou zijn. Zijn beroep heeft hem in dien zin gevormd en « *vervormd* », en feitelijk ware hij anders niet al te wel denkbaar.

En men zou gewild hebben dat *die* menschen zich zouden opgehouden hebben met al de manifestaties van een intensieve flaminganden hebben met al de manifestaties van een intensieve en zeer gauw hoogst bedenkelijke flamingantische propaganda...

Menig officier, *die er werkelijk op uit was goed te zijn voor zijn soldaten* werd daarom misverstaan, voor slecht gescholden en mischien aldus tot verbittering gebracht. Dit is wel het geval voor generaal Bernheim en zooveel anderen. Hier hoeft ook reeds in 't kort vermeld dat de legerleiding, in het bekampen van de kwaal, voortdurend stuitte op *geheime ondersteuning der beweging door hooggeplaatste personen*, die den toestand nog lastiger maakte.

Maar zóó waren er « *martelaars (?)* »... De beweging scheen er ernstiger en aanzienlijker om. Zij kreeg dan ook een *geheim* en dus *gevaarvoller* karakter.

Gaarne beken ik dat de praktische regeling der taalrechten in het leger te wenschen overliet. Voorbeelden kent eenieder. *Maar dáár alleen ligt de ware oorzaak niet der revolutionnaire beweging*. Er bestonden *andere middelen* om verbetering te verkrijgen, *die heel wat doelmatiger zouden geweest zijn*. *Het feit werd enkel als lokmiddel met sluwheid en behendigheid uitgebuit om min ontwikkelden van de baan af te brengen*.

Neen; het heeft de overheid zeker eenigszins gemangeld aan zielkennis en tact; *maar van den anderen kant was er eene crisis ontstaan, een walg voor tucht en voor gansch het militaire stelsel (dat althans niet altijd de logika op zijne zijde heeft) bij menschen die zich in een oogenblik van geestdrift hadden ingelijft zonder te bedenken dat om oorlog te voeren men eerst « soldaat » moet zijn*.

Eindelijk en vooral, zekere hooggeplaatste personen, zelfs leden der regeering, hadden zelve stand gekozen ten voordeele eener uitbreiding van de Vlaamsche beweging, en dit enkel om politieke redenen.

Een der ministers namelijk bekende zonder omwegen aan een zijner vrienden : « *Wij moeten met de flaminganten mee, wij hebben er belang bij.* »

Zelfs indien zulke woorden, die ik echt verklaar, niet waren uitgesproken geworden, dan nog zou de houding van die heeren ten opzichte van sommige frontmenners volstaan om hunne op dat oogenblik zeer misplaatste eng-politieke drijfveeren te ontsluiëren.

Het ware niet eerlijk, ook maar één oogenblik hunne vaderlandsche gevoelens te betwijfelen. Maar dit verandert niets aan de zaak zelf.

Het staat vast dat, *als een gevolg van hunne vooringenomenheid*,

1° HOOGSTAANDE BURGERLIJKE OVERHEDEN, RECHTSTREEKS OF ONRECHTSTREEKS, EN DIT BUITEN DE KRIJGS-OVERHEDEN OM, IN BETREKKING ZIJN GETREDEN MET LEDEN VAN HET LEGER, SOLDATEN OF MILITAIREN VAN LAGEREN RANG, DIE OPENLIJK TEGEN DE TUCHT IN HANDELDEN. DIE TUSSCHENKOMST — IN ZULKE OMSTANDIGHEDEN OP ZIJN ALLERMINST ONGEWENSCHT — GAF AAN DE TUCHT EEN ERGEN KNAK;

2° DIE ZELFDE BURGERLIJKE OVERHEDEN, DIE DE BEWEGING AAN HET FRONT GANSCH DOORSCHOUWDEN, DANK ZIJ HUNNE BETREKKINGEN EN DE INLICHTINGEN HUNNER ZENDELINGEN, HEBBEN AAN DE KRIJGSOVERHEID, DIE MEESTAL ONBEHENDIG TRACHTTE HET GEVAAR AF TE WEREN, NIET DE MINSTE HULP VERSCHAFT. NA DE EERSTE REVOLUTIONNAIRE DADEN, NA HET OVERLOOPEN VAN DE « AFGEVAARDIGDEN » EN VAN EEN HOOP ANDERE SOLDATEN NAAR DEN VIJAND, HEBBEN ZIJ HET ZELFS NIET NOODIG GEACHT DE WERKELIJKE MENNERS TE DOEN KENNEN EN VERWIJDEREN;

3° DIE ZELFDE HOOGЕ BURGERLIJKE OVERHEDEN HADDEN ZICH VERBONDEN AAN EEN PARTICULARISTISCH PROGRAMMA DAT ZELFS IN SOMMIGE PUNTEN IN STRIJD WAS MET HET TOENMALIG BELGISCH NATIONAAL PROGRAMMA.

MEN OORDEELE OVER DE ALDUS OPGELOOPEN VERANTWOORDELIJKHEID, ALS MEN DENKT DAT DIT ALLES GEBEURDE :

OP EEN OOGENBLIK DAT DE KRIJGSOVERHEID, ALS GEVOLG DER DUITSCHE OVERWINNINGEN, ER AAN DACHT EEN TERUGTREKKENDE BEWEGING UIT TE VOEREN OP DE UITERSTE VERDEDIGINGSLIJN IN ONS LAND OF ZELFS VERDER;

OP EEN OOGENBLIK DAT MEN SINDS ENKELE WEKEN EEN STELSELMATIG INGERICHTE DESERTIE NAAR DEN VIJAND WAARNAM;

OP EEN OOGENBLIK DAT HET BEWEZEN WAS, DOOR VERSLAGEN WAARVAN ZE KENNIS MOESTEN HEBBEN, DAT IN SOMMIGE EENHEDEN HET GEZAG AAN DE HANDEN DER OFFICIEREN DREIGDE TE ONTSNAPPEN OM TERECHT TE KOMEN IN DIE VAN MAXIMALISTISCHE MENNERS, WIEN DE GEDACHTE EENER DUITSCHE OVERWINNING IN 'T GEHEEL NIET AFSCHRIKTE...

RUDIGER

Flamenpolitik

Een « Front » aanval.

RUDIGER. — FLAMENPOLITIK

1922